

графії депортацій, голодоморам та політичним репресіям в СРСР у 20-х – 30-х рр. XX ст. і встановлені влітку 1998 р. Українським Гельсинським Союзом. Представлена серія із 5 карт у масштабі 1 : 20 000 000 у розмірах 30 x 70 см, картографічний банк даних умовних знаків представлений картинними позначками. Територія картографування представлена просторами бувшого СРСР у кордонах до 1939 р.

Подібні історико-пізнавальні карти вміщені у 1992 р. також на мурах Національного заповідника "Київська фортеця" із зображенням стародавніх культових та військово-оборонних мурів Києва, а також літописних струмків, озер та ставків, таких як Сетомль, Киянка, Скоморох тощо. Показана церква Св. Олександра на Прозоровській вежі. За типом ці карти можна також віднести до пропагандистських картографічних творів.

Технічні та інформаційні (тимчасові) карти-постери встановлюються біля майданчиків зведення великих суспільнозначущих споруд та конструкцій і виконують функцію щодо інформування населення про зміни оточуючого середовища після завершення робіт. Унікальне картографічне зображення є на Трухановому острові біля озера Бабиного і має назву "Будівництво Подільсько-Воскресенського мостового переходу" у повздовжньому масштабі 1 : 700 та вертикальному 1 : 50, розмір плакату 2 x 2 м на ньому показаний стан оточуючої території до 2012 р. Відповідні схеми влаштовуються під час й реконструкцій міських шляхопроводів, а також будівництва великих житлових масивів.

Розглянемо фасадні картографічні зображення. На стіні нижнього корпусу готелю "Мир" (Голосіївська площа) встановлена світодіодна карта Світу з параметрами 1,5 x 1 м у масштабі 1 : 20 000 000. Зображення контурно повторює рівновелику пряму псевдоциліндричну картографічну проекцію Мольвейде-Гудда з розривами по океанах. Основним елементом картографічного зображення є материка, позначені жовтим кольором. Зображення виконує декоративно-оздоблювальну роль і прикрашає архітектурний цоколь муру споруди.

Автором розглянуті найбільш цікаві громадські картографічні зображення, які розташовані в системі архітектурного урболандшафту Києва, але не менш унікальними є картоподібні зображення в вестибюлях та фойє наземних та підземних споруд міста.

В тоці вестибюля станції метрополітену "Поштова площа" Сирецько-Червоноармійської лінії на всю стіну 7 x 4 м. викладена мозаїчна карта м. Київ в масштабі 1 : 75 000. Семіотика зображення є специфічною: картинні умовні знаки архітектурних пам'яток, мостів та будівель кореспондуються із центральним умовно-схематичним зображенням головної артерії міста Дніпра-Славутича з адекватною топологією: розміщення споруд відповідає дійсному взаємному розташуванню відповідних географічних об'єктів в дійсності. Беззаперечно, карта є прикрасою станції.

До відповідних декоративно-декорно-оздоблювальних картозображень можна віднести наступні твори: вітраж карти фізичної поверхні, що складається із двох частин (ефект вікна) в резервації третього поверху будівлі географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка в рівновеликій прямій псевдоциліндричній картографічній проекції Мольвейде (улаштована у 2005 р.), карта-картина Києва (вул. Тимошенка, 2 на Оболоні), годинник-карта України в вестибюлі Українського Дому, карта-мозаїка із марок Укрпошти в фойє Головноштамту.

До оперативних картографічних зображень відносяться електронні карти-дисплеї, що демонструють транспортні затори (пл. Слави), ніонна карта-схема руху потягів (готель "Експрес"), карта-схема навігації на Дніпрі в масштабі 1 : 1 000 000 (розмір 1 x 4 м) в залі очікувань Київського річкового вокзалу. Карта є історичною: показані пристані, яких вже не існує, але все це є унікальним матеріалом вивчення історії навігації по Дніпру. Карта датована 1950 р.

Висновки. Мережа громадських картографічних зображень в м. Києві почала розвиватися фактично із 1982 року. Багато з них – дуже застарілі, але переважна більшість з них – пам'ятки історії міської картографії. Автором вони визначені як окремі картографічні твори із своєю, притаманною лише ним, картоукладацькою культурою, семіотикою, методикою побудови. Наявність їх в місті полегшує орієнтацію в місті з будь-яких питань суспільного життя міста Києва.

Перспективою в даному напрямку наукових досліджень може стати комплексний картосеміотичний моніторинг відповідних специфічних картоподібних зображень на території міста Київ.

Надійшла до редколегії 21.09.08

III. ПРАЦІ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

УДК 911.3

Т. Редько, асп.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ СЕРЕДОВИЩА НА ГЕОГРАФІЮ ТУРПОТОКІВ УКРАЇНИ

Авторським дослідженням було виявлено особливості просторового сприйняття територій України, визначені перспективні дестинації та види туризму, досліджені фактори впливу на інформаційне поле середовища, зокрема, на силу поширення просторової інформації.

Author's research educes some specifics of spatial perception of the territories of Ukraine, defines most perspective destinations and kinds of tourism, investigates determining factors of the influence on informational field of the environment, in particular on the spatial information force.

Функціонування геопростору відбувається в певному інформаційному полі, яке є атрибутом матеріального світу. Нині інформація розуміється не лише як атрибут матерії, а й як пріоритет над речовиною та енергією. В попередньому розвитку інформація відігравала периферійну роль, однак сьогодні вона стає найперспективнішим ресурсом, який все більше замінює речовинно-енергетичні ресурси, змінює структуру соціальної діяльності.

В зв'язку з цим виникає все більше підстав для ствердження, що територіальна рекреаційна система (ТРС) набуває якісно нової властивості, а саме – "інформативності". В цьому контексті інформація розуміється як новий специфічний вид туристських ресурсів, що може функціонувати без будь-яких зв'язків з матеріальними (існуючими об'єктами та явищами), а в деяких випадках домінувати серед наявних рекреаційно-туристських ресурсів (ПТР) при визначенні туристської аттрактивності території.

Теорії сприйняття людиною середовища, а саме просторової інформації, розроблялись багатьма вченими і пройшли еволюцію від географічного детермінізму (Бокль, Монтеке) до *Гештальт-теорії* (К. Коффка, В. Кохлер), *Імовірнісної теорії перцепції* і *"моделі лінзи"* Е. Брунсуїка, *Екологічної теорії* Дж. Гібона, *Когнітивної психології* (У. Найссер) і *Трансакційної теорії сприйняття довкілля* (А. Реймс, Ф. Кіппатрік та ін). Всі вони були спрямовані на розробку моделей взаємодії людини та географічного простору, його інформаційною складовою. Однак фундаментальні праці з цього питання були створені в межах біхевіоризму, який виник у 60-70-х роках минулого сторіччя у працях західних вчених (Newell, Simon, Boulding, Berlyne, Wohwill, Gould та ін.) серед вітчизняних вчених – В. Преображенський, Ю. Веденін, М. Гродзинський, В. Кіптенко та ін.

За мету авторського дослідження було поставлене визначення стереотипних уявлень українців, зокрема мешканців м. Київ, про стан і перспективність регіонального розвитку туризму України, дослідження особливостей просторового сприйняття ними територій туристського використання, а також встановлення особистісних пріоритетів щодо планування та здійснення рекреаційної діяльності.

Найбільш ефективними під час роботи над предметом дослідження виявились методи системного, семантичного, факторного аналізу та соціологічного опитування.

Аналіз просторових уявлень киян. Просторові уявлення досліджувались за трьома категоріями: об'єкти та явища культурно-пізнавального туризму, самотність і загальна туристська привабливість регіону. Характерно, що лише для 4 областей вони є пропорційними (Запорізька, Львівська, Полтавська, Тернопільська). В інших – диференціація виражена яскравіше і представлена домінуванням однієї з категорій при визначенні туристської "значущості", образу території.

Максимальні бали оцінки *об'єктів культурно-пізнавального туризму* мають: АРК, Львівська, Закарпатська; мінімальні: Донецька, Луганська, Дніпропетровська. Найвиразніша *самотність* – у Закарпатській, Львівській областях та у АРК; найменше регіональний менталітет, за уявленнями респондентів, представлений у Луганській, Дніпропетровській та Донецькій областях. Серед найпривабливіших туристських регіонів – АРК, Закарпатська, Львівська області. Території недостатнього туристського розвитку – Донецька, Луганська, Дніпропетровська. Виходячи з цього, можна стверджувати, що по всіх трьох категоріях максимальні показники мають АРК, Львівська, Закарпатська області; мінімальні – Дніпропетровська, Донецька, Луганська.

Порівнюючи дані територіального поширення туристських інтересів (не задоволеного попиту) і просторових уявлень, зупинимось перед суперечністю: східні області були низько оцінені респондентами з точки зору багатства культурних об'єктів, колориту місцевості та туристської привабливості регіону. Поряд з тим, їм надається особлива увага: кількість респондентів, які бажали б їх відвідати, в середньому в 3-4 рази перевищує кількість тих, хто вже перебував у цих областях! Частково це можна пояснити тим, що регіон ніколи не був туристською "Меккою" та асоціювався переважно з промисловістю, що логічно виключало можливість пріоритетного розвитку туризму через відсутність необхідних РТР. З іншого боку, можна припустити, що у даній ситуації мова йдеться не про матеріальні РТР, а інформаційні. Тобто, про специфічну вмотивованість відвідання цих територій, яка пов'язана з посиленням інформаційного імпульсу даних областей та збільшенням

контрастності в порівнянні з іншими областями, що, в свою чергу, посилює цікавість до регіону.

Під час обробки даних опитування було помічено зв'язок віку респондентів з оцінкою туристської привабливості регіону. Відносно однакове сприйняття мають лише АРК, Закарпатська, Запорізька, Херсонська області. Найбільш різним характеризуються Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Луганська, Миколаївська, Чернігівська та Чернівецька області. Респондентами 18-25 років високі оцінки привабливості надавалися АРК, Закарпатській, Одеській, Чернігівській областям; Найменші – Кіровоградській, Луганській, Сумській, Черкаській областям. Представники групи 26-35 років найвище оцінили АРК, Закарпатську, Київську та Львівську області; Найнижче – Донецьку, Кіровоградську, Луганську, Чернівецьку. Група 36-45 років надала перевагу АРК, Закарпатській, Львівській та Чернігівській областям; меншу оцінку отримали Дніпропетровська, Донецька, Луганська. Респонденти 46-56 років високо оцінили АРК, Закарпатську, Львівську, Київську, Одеську, Чернівецьку; менш привабливими для них є Донецька, Дніпропетровська, Луганська та Харківська області.

Аналіз територіальної диференціації туристського попиту. Результати дослідження стверджують, що до сьогодні найбільш відвідуваними регіонами є АРК (70%), Закарпатська (66%) та Івано-Франківська (56%) області. Трохи менша кількість респондентів відвідувала Львівську (34%) та Одеську (31%). Серед найменш відвідуваних – Вінницька, Кіровоградська, Луганська області.

Найбільш високий туристський інтерес прив'язаний до Львівської (42%), Закарпатської області (36%) та АРК (32%). Найменший – до Житомирської, Кіровоградської (по 0%). Цікавим є факт, що останнім належить також і Київська область (0%), до якої респонденти (кияни), при високій оцінці її загальної туристської привабливості не мають "активного" інтересу. Не бажать відвідувати у якості туриста жодну область України -3% опитуваних!

Було виявлено тенденцію зниження інтересу до регіонів, які традиційно вважаються розвинутими туристськими центрами (АРК, Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська області), хоча, це не дуже впливає на обсяги тур потоків: більшість рекреантів не ризикує часом та грошми через можливість отримати нижчий рівень обслуговування, ніж вони потребують. Тому поріг туристської послуги в деяких випадках буде визначатися не віддаленістю регіону, ні, навіть, не кошторисом відпочинку, а впевненістю в отриманні максимального рекреаційного ефекту. Натомість, яскраво виражається туристський інтерес до Східного та Північно-Східного, Північно-Західного, Подільського регіонів. Найперспективнішими щодо збільшення обсягів туристських потоків (за даними опитування) є Чернігівська, Тернопільська, Волинська, Чернівецька, Полтавська, Донецька та Дніпропетровська області (в порядку зменшення).

Аналіз даних опитування дозволив виявити певну подібність поглядів на розвиток видів туризму в Україні. Так, більшість вважає найрозвинутішими: екскурсійно-розважальний / культурно-пізнавальний (70%), лікувальний (62%) та спортивно-оздоровчий туризм (34%). Така незначна відмінність у поглядах свідчить про "масовість" або ординарність тур. продукту, що реалізується на внутрішньому тур. ринку України. Частково це можна пояснити відносною доступністю перших (культурно-пізнавальний, спортивно-оздоровчий), а також залишками проф.спілкової організації рекреації (лікувальний туризм). Альтернативні ж види туризму вимагають відповідної, нерідко специфічної, інфраструктури, яка на даний момент представлена не в повному обсязі.

Найпопулярнішими серед респондентів виявились також екскурсійно-розважальний та спортивно-оздоровчий види туризму (72% і 46%). Екологічний, лікувальний та екстремальні види туризму мають однаковий рівень популярності (близько 15%). Це свідчить про те, що на останні існує достатній рівень попиту за наявності відносно вузької пропозиції. У даному випадку можна припустити, що попит буде зростати прямо пропорційно до пропозиції. Таким чином, існують обґрунтовані перспективи розвитку на території України екологічного, екстремального та, особливо, лікувального туризму.

В результаті дослідження було виявлено, що ментальне сприйняття тієї чи іншої області, пов'язане, перш за все, з поняттям "місцевий колорит", але на стадії

активного попиту привабливість регіону перш за все торкається кількості та, особливо, якості РТР. Однак при рівних умовах колорит відіграє провідну роль при виборі туристської дестинації.

З'ясовано, що поширення просторової інформації залежить від чотирьох факторів: відстані респондентів від джерела інформації, фізико-географічного характеру простору, сили (розміру) інформаційного сигналу і близькості джерела інформації до межі області, яка вивчається.

Отримана інформація спонукає до створення моделі раціонального управління рекреаційним процесом, що в майбутньому може дозволити виробити нову ефективну концепцію розвитку внутрішнього туризму України.

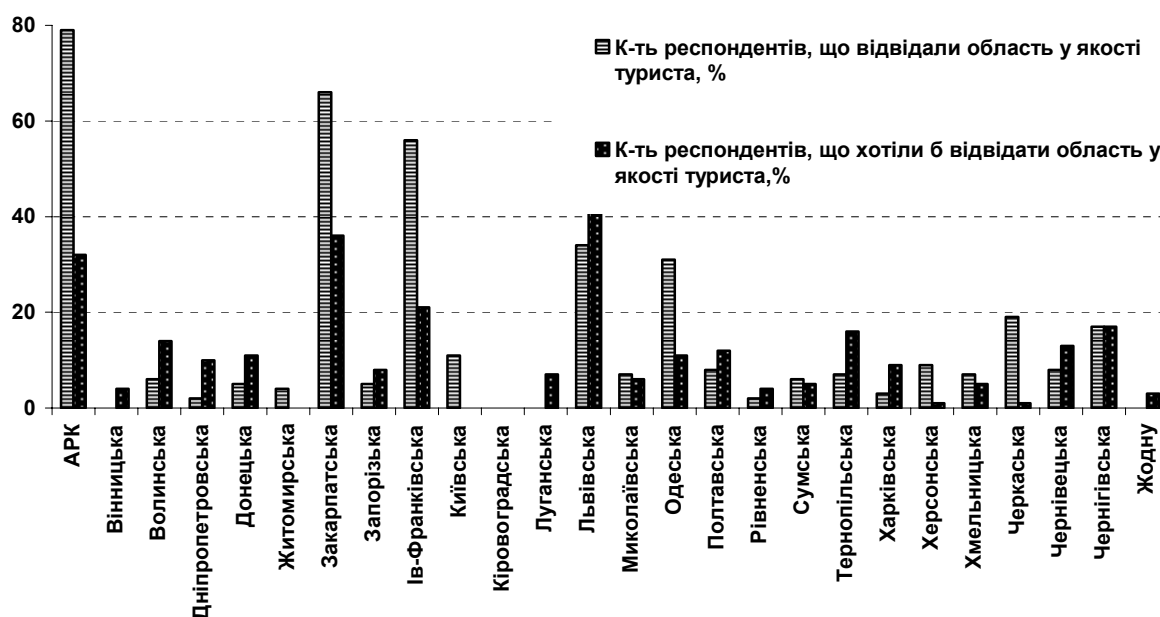

Рис. 1. Перспективи розвитку видів туризму в Україні

1. Голд Дж. Психология и география. Основы поведенческой географии. – М., 1990. 2. Гродзинский М.Д., Савицька О.В. Эстетика ландшафта: Навч. посібник. – К., 2005. 3. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посібник. – К., 2000. 4. Преображенский В.С., Веденин Ю.А. Уроки развития теории рекреационной географии. – М.,

1988. 5. Солсо Роберт. Когнитивная психология / Н.Ю. Спомпюр (пер.). – СПб, 2002. 6. Stuart C. Aitken, Gill Valentine Approaches to Human Geography. – London, 2006. 7. Downs R. M., Stea D. Image and environment. – London, 1973.

Надійшла до редколегії 29.09.08

УДК 911.3

І. Скриль, ст. викладач

КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядається краєзнавство як область наукового пізнання і сфера практичної діяльності. Основну увагу приділено туристсько-краєзнавчій діяльності серед учнівської молоді Харківського регіону, визначено її основні форми, проблеми та перспективи подальшого розвитку.

Article considers study of local lore as area of scientific knowledge and sphere of practical activities. The basic attention is given to tourist-regional work among student's youth of the Kharkov region, its basic forms, problems and prospects of the further development are determined.

Актуальність теми дослідження. Розвиток туризму є одним з пріоритетних завдань державної політики, спрямованої на економічне зростання та духовне вдосконалення суспільства. Туризм як багатоаспектне поліфункціональне явище є способом взаємодії людини, культури і природи: людина пізнає навколишній світ, знайомиться з культурною спадщиною, долучається до національних традицій, звичаїв і формується як інтелектуальна і національно свідомо особистість. Значення краєзнавчої діяльності в цьому процесі надзвичайно велике.

Краєзнавство як синтетична галузь знань з комплексного дослідження краю послідовно вибудовує теоретико-методологічні принципи досліджень, розширює джерельну базу, зміцнює зв'язок з суміжними науковими дисциплінами. Воно володіє методологічною, світоглядною, гуманістичною і прикладною функціями і має можливість об'єднати активні кола громадськості у широко розгалужений рух по дослідженню і популяризації різних сторін життя краю [2, с. 3]. Останнім часом досить інтенсивно розвиваються такі галузі краєзнавства, як